

Aikamatka menneeseen eli Meriniemeä tutkimassa

Meriniemen huvila on monelle kotkalaiselle ja tietysti Kotkan Pursiseuran jäsenille tuttu rakennus. Se on ympäristönsä tunnusmerkki ja paikka, jossa voi nauttia kauniista merellisestä ympäristöstä, seuratoiminnasta sekä paikallishistoriasta. Oma suhteeni Meriniemeen on muodostunut vähitellen ja henkilökohtaisen polun kautta. Olen neljännen vuoden restauroinnin opiskelija Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa Xamkissa, ja keväällä 2025 tein osana opintojani rakennushistoriaselvityksen Meriniemen huvilasta. Pohjana siihen oli projektityökurssi, joka on valmistava kurssi viimeisen opiskeluvuoden opinnäytetyötä varten. Kurssin alkaessa tiesin heti, että haluan työni käsittelevän Meriniemen huvilaa tavalla tai toisella.

Rakennus on tullut minulle tutuksi avopuolisoni ja hänen vanhempiansa kautta. He ovat kaikki Kotkan Pursiseuran jäseniä ja aktiivisia purjehtijoita. Appivanhempani ovat vahvasti mukana seuran toiminnassa. Tämän kytköksen kautta huvila on ollut minulle entuudestaan tuttu Kotkan Pursiseuran toimitilana – ei merkittävänä rakennetun kulttuuriympäristön osana. Kun opinnot edistyivät ja kiinnostukseni kasvoi rakennusrestaurointia ja rakennettua kulttuuriympäristöä kohtaan, aloin nähdä Meriniemen huvilan uudessa valossa. Aloin pohtia erilaisia vaihtoehtoja, miten tutkia Meriniemen huvilaa. Tajusin myös, että en tiennyt rakennuksesta mitään – en edes valmistumisajankohtaa. Oivallus loi luonnollisesti motiivin selvittää, millainen tarina kätkeytyy huvilan seinien taakse.

Rakennushistoriaselvityksen tavoitteena oli selvittää Meriniemen huvilan historiaa, muutosvaiheita ja nykytilaa sekä löytää merkkejä menneistä aikakausista. Tässä artikkelissa avaan Meriniemen huvilan historiaa ja tuon esiin sellaisia merkkejä menneestä, joita ohikulkijakin voi havaita kävelylenkillään. Haluan myös artikkelin tuovan esiin huvilan merkitystä rakennetun kulttuuriympäristön näkökulmasta. Pyrin kertomaan, miten teollisuussukujen asunnosta kasvoi Kotkan Pursiseuran toiminnan keskus.

Komea huvila hienolle paikalle

Johtajan huvila oli sahakaupungin monumentti.

Meriniemen huvilan synty liittyy vahvasti Kotkan ja Kymenlaakson teollistumiseen ja erityisesti Norjan sahan perustamiseen vuonna 1872. Suomen miltei koskemattomat metsät houkuttelivat norjalaisia metsäteollisuuden ammattilaisia. Yksi heistä oli **Hans Gutzeit**, jonka isä oli kokenut ja menestynyt höyrysahan perustaja Norjassa. Gutzeitille sahan menestyminen Norjassa ei riittänyt, vaan katseet käännettiin Suomeen. Hans Gutzeit teki puunhankintasopimuksia Suomesta, ja vuonna 1871 hän alkoi suunnitella sahaa Kotkaan. Gutzeitin saha vihittiin käyttöön 17.11.1872. Se toi mukanaan paljon norjalaisia työmiehiä ja alan asiantuntijoita, ja heille rakennettiin omat kasarnit. Näin syntyi Kotkaan oma norjalaisyhteisö, ja sahaa alettiin kutsua Norjan sahaksi.

Sahan perustamisen jälkeen Kotka kehittyi hyvin nopeasti merkitykselliseksi teollisuus- ja satamakaupungiksi. Norjan sahasta kasvoi Suomen suurin höyrykäyttöinen saha, ja sen vaikutus Kotkan kaupunkikuvaan sekä kaupungin elinkeinoelämään oli merkittävä. Ylipäänsä Kymenlaakson metsäteollisuudella tuohon aikaan oli iso rooli myös koko maan vaurastumisessa.

Kasarnit eli Kotkassa usein norjalaispytingeiksi kutsutut talot alkoivat pian valmistumisensa jälkeen käydä ahtaiksi. Taloissa asuivat sahan päällikötkin, myös Norjan sahan sen aikainen paikallisjohtaja **Alexander Gullichsen**. Kun kasarnit alkoivat käydä ahtaiksi, päätettiin rakentaa johtaja Gullichsenin kasvavalle perheelle talo yhtiön maille. Meriniemen huvilan rakentaminen alkoi vuonna 1898, ja Gullichsenit muuttivat uuteen kotiinsa keväällä 1899. Rakennuksen suunnittelusta vastasi kaupungininsinööri **Theodor Borchardt**, joka suunnitteli myös Kotkan vanhan paloaseman niin ikään vuodelta 1898. Meriniemi tarjosi kodin sahan vaihtuville tehtaanohtajille ja heidän perheilleen 1960-luvun alkuun asti.

Uusrenessanssin piirteitä

Rakennus ajoittuu 1800-luvun loppuun, jolloin arkkitehtuurissa olivat muodissa kertaustyyli. Näistä erityisesti uusrenessanssi näkyi vahvasti rakennuksien julkisivuissa. Tyypillistä oli koristelu sekä pintojen kasetointi tasaisesti jakolistoilla. Koristelu sai inspiraationsa antiikin arkkitehtuurista, minkä vuoksi koristeaiheina toistuivat perusgeometriset muodot: ympyrä, neliö ja kolmio. Jakolistat ja ikkunoiden vuorilaudat sekä muut yksityiskohdat erotettiin tummemmalla värillä muuten vaaleista seinistä.

Näitä tyylipiirteitä on myös Meriniemen huvilan julkisivussa. Julkisivu on jaettu symmetrisiin osiin jakolistoilla, ja pääsisäänkäynnin yläpuolta koristaa päätykolmio. Uusrenessanssi näkyy myös ikkunoissa, varsinkin niiden profiloituissa kruunuissa, niitä kannattelevissa pilastereissa sekä ikkunakruunujen alapuolella näkyvissä geometrisissa, kolmiulotteisissa koristeluissa.

Varhaisimmista kuvista on myös havaittavissa, että ikkunoiden vuorilaudat sekä jakolistat ovat olleet tummat muuten vaalean julkisivun rinnalla.

Uusrenessanssin ohella Meriniemi edustaa myös 1800-luvun puolivälissä Suomeen rantautunutta huvilakulttuuria. Tästä kertova koristeelliset nikkarityyliset yksityiskohdat, jotka olivat aikansa huviloille ominaisia. Nikkarityylistä koristelua on havaittavissa katonharjan päätykolmioissa sekä kuistien ja parvekkeen koristeluissa edelleenkin. Lisäksi tornit ja erkkerit olivat tyypillisiä huvilarakennuksissa.

Huvilat eivät olleet ainoastaan mukavia kesänviettopaikkoja, vaan myös näyttäviä kokonaisuuksia, joiden tuli edustaa omistajiensa asemaa ja vaurautta. Meriniemen toimiessa tehtaanohtajan kotina oli tärkeää, että asukkaan korkea asema näkyi myös rakennuksessa. Huvilan sijainnilla oli silläkin suuri merkitys edustavuuden kannalta. Kaunis merellinen ympäristö sekä lyhyt etäisyys tehtaalle olivat keskeisiä tekijöitä huvilan paikkaa valittaessa.

Monta muutosta matkan varrella

Meriniemen huvilalla on ikää kunnioitettavat 128 vuotta. Näihin vuosiin mahtuu useita vaiheita, eri tyyliuuntauksia sekä rakennustekniikan kehittymistä. Lisäksi huvilan käyttötarkoitus on muuttunut merkittävästi alkuperäisestä. Nämä muutokset ovat kerryttäneet rakennukseen reilun sadan vuoden aikana arvokasta kerrostumaa.

Asuinrakennuksena huvila palveli eri perheitä ja tehtaanohtajia yli 60 vuoden ajan. Ensimmäiset muutokset tehtiin todennäköisesti jo vuosien 1903–1905 aikana. Tähän viittaa varhaisin löytynyt rakennuspiirustus vuodelta 1903. Muutostyön suunnitteli kotkalainen arkkitehti **Birger Brunila**, joka tuli myöhemmin tunnetuksi erityisesti asemakaavasunnittelijana. Hänen tunnetuimpiin

töihinsä kuuluvat muun muassa Helsingin Puu-Käpylän asemakaava sekä Kotkassa Katariinan pientaloalueen asemakaava.

Meriniemen huvilan ensimmäisten muutosten suunnittelijaksi Brunila valikoitui todennäköisesti perhekytkösten kautta. Birger Brunilan sisko, **Ines Brunila**, oli Alexander Gullichsenin vaimo. Muutostöiden yhteydessä huvilan tontille rakennettiin todennäköisesti sauna, autotalli sekä etupihalle sijoitettu talourakennus. Arkistolähteissä viitataan myös rakennuksen laajentumiseen merenpuoleiselta eli itäiseltä sivulta.

Huvilaan tarvittiin lisää tiloja

Seuraavat muutokset ajoittuivat useiden lähteiden mukaan vuosille 1910–1914. Niistä ei kuitenkaan ole löytynyt yksityiskohtaisia dokumentteja, valokuvia tai rakennuspiirustuksia. Lähteissä mainitaan mittavista muutostöistä, jotka olivat mahdollisesti myös Birger Brunilan suunnittelemat. Huvilaan mainitaan lisätyn edustus- ja asuintiloja. On myös mahdollista, että rakennus tuolloin sai osittain mansardikaton, kun alkuperäinen katto oli ollut satulakatto. Tästäkään muutoksesta ei ole löytynyt varmistavia asiakirjoja, ja kaikkia varhaisia muutosvaiheita ei voida ajoittaa täysin varmasti.

Meriniemen huvilasta on säilynyt jonkin verran valokuvia ainoastaan Gullichsenin suvun ja **Einar Asplundin** ajoilta, ennen kuin rakennus vuonna 1962 siirtyi Kotkan Pursiseuran omistukseen. Gullichsenit asuttivat huvilaa vuosien 1899–1917 aikana ja **Einar Asplund** perheineen vuosien 1935–1945 aikana. Valokuvista näkyy ulkoverityksen muutos 1930-luvun loppupuolella. Ikkunoiden vuorilaudatkin ovat muuttuneet tummansävyisistä vaaleiksi, ja julkisivu ylipäänsä vaikuttaa vaalentuneen. Muutos edustaa aikakaudelle tyypillistä tyyliä, jonka mukaan julkisivut vaalenivat ja pyrittiin hillitympään ilmeeseen.

Kotkan Pursiseuran omistuksessa tiloja laajennettiin ja muokattiin palvelemaan uutta käyttötarkoitusta. Meriniemen huvila muuttui asuinrakennuksesta ravintolaksi sekä seuran toimitaloksi. 1970-luvulla tehtiin seuraavat laajennustyöt, jotta saatiin lisää paikkoja ravintolaan. Laajennuksia ja merkittäviä muutoksia tehtiin myös 1980- ja 1990-luvuilla. Näiden vuosikymmenten aikana huvilasta muotoutui Kotkan Pursiseuran jäsenten, vierailijoiden ja kotkalaisten nykyisin tuntema kokonaisuus.

Merkit menneestä lisäävät arvoa

Meriniemi kätkee hienovaraisesti ja salaperäisesti historiansa kerrostumat. Merkit menneistä aikakausista eivät ohikulkijalle välttämättä avaudu ensinäkemältä, mutta pysähtymällä ja katsomalla tarkemmin ne alkavat vähitellen paljastua. Rakennuksen tarina avautuu pikkuhiljaa, yksityiskohta kerrallaan.

Tarkasteltaessa rakennusta kivijalasta kohti kattoa on mahdollista havaita eri aikakausista ja rakennuksen menneisyydestä kertovia yksityiskohtia. Pääsisäänkäynnin julkisivussa eri ajanjaksot näkyvät erityisen selvästi kivijalassa ja portaikoissa, joita on kolme: pääsisäänkäynti, kilpailutoimiston sisäänkäynti sekä laajennusosan sisäänkäynti. Huvilan luonnonkivijalka ja pääsisäänkäynnin portaitto edustavat rakennuksen vanhinta aikaa, aina 1900-luvun alkuun saakka. Kilpailutoimiston kivijalka puolestaan on betonia, mikä heijastaa modernimman rakentamisen aikaa. Kilpailutoimisto lisättiin 1960-luvun alussa, jolloin elementtirakentaminen

yleistyi ja betonia alettiin käyttää enemmän rakentamisessa. Laajennusosan yläkerta valmistui vuonna 1977, ja samalla rakennettiin myös sen portaikko.

Torni, erkkerit, ikkunoiden vuorilaudoitukset, koristeelliset suppilonmalliset rännien vedenkerääjät, räystäskonsolit sekä kuistien, parvekkeen ja katonharjan nikkarityyliset koristelut viittaavat kaikki huvilan varhaisimpaan aikaan, 1900-luvun alkuun. Vaikka näiden yksityiskohtien alkuperäisyyttä on vaikea todeta ilman kattavia materiaalitutkimuksia, on mahdollista, että juuri näissä elementeissä on säilynyt huvilan varhaisimpia osia. Tällaisia näkyviä jälkiä on sekä julkisivussa että sisätiloissa. Ne tekevät Meriniemen huvilasta elävän historiallisen dokumentin.

Meriniemi osana Katariinan pientaloaluetta kuuluu museoviraston määrittämiin RKY-kohteisiin eli valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Listauksen tarkoituksena on suojata sellaisia kulttuuriympäristöjä, kaupunkikuvia ja rakennuskantaa, jotka edustavat maamme historiaa ja kehitysvaiheita. Meriniemen huvila on arvokas useammalla eri tavalla. Rakennuksella on historiallista arvoa, arkkitehtonista arvoa sekä ympäristöllistä arvoa. Rakennuksessa on nähtävissä rakennushistoriallisesti arvokkaita säilyneitä yksityiskohtia, ja monista muutoksista huolimatta huvila on säilyttänyt rakennusaikakautensa mukaisia tyylipiirteitä. Lisäksi kulttuurihistorialliset kerrokset, joita Meriniemestä löytyy, lisäävät sen arvoa.

Norjan saha ja sen perustaminen Kotkaan edustavat kaupungin kehittymistä sekä Suomen metsäteollisuuden historiaa, johon Meriniemen huvila kuuluu. Ilman Norjan sahaa tällaista rakennusta ei aikoinaan olisi ehkä rakennettu. 1800-luvun lopulla Kotkaan nousseista huviloista monta muuta ei ole enää jäljellä.

Talkootyö on säilyttänyt arvon

Keskeistä Meriniemen huvilan säilymisessä on alun perin kestävien materiaalien ja rakennustekniikoiden käyttö. Nykyisellä omistajalla, Kotkan Pursiseuralla, on ollut tärkeä rooli huvilan ylläpitäjänä. Vuosikymmenten ajan pursiseuran talkootiimit ovat huolehtineet säännöllisistä huolto- ja kunnossapitotöistä. Lisäksi seuran kiinteistöjaostossa on ollut mukana arkkitehtejä sekä rakennusalan osaajia, jotka ovat tiedostaneet rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon ja toimineet sen säilymisen puolesta.

Laatimani rakennushistoriaselvitys sai minut näkemään rakennuksen täysin uusin silmin ja uudesta näkökulmasta. Tutkimustyö sai minut ymmärtämään, että vanhat rakennukset ovat täynnä tietoa ja merkkejä, joita on mahdollista havaita, kun niitä vain etsii. Työstä tuli palkitseva aikamatka, joka opetti tekijäänsä.

Jatkan huvilan tutkimista keväällä 2026 opinnäytetyössäni. Työni keskittyy huvilan alkuperäisasun värikyseen, josta tavoitteeni on tuottaa täydentävää tietoa.

Toivon, että tämä artikkeli kannustaa myös lukijaa tarkastelemaan Meriniemen huvilaa jatkossa uudesta näkökulmasta. Pysähtymään hetkeksi, katsomaan yksityiskohtia ja ehkä jopa ”bongaamaan” merkkejä menneistä aikakausista, jotka edelleen elävät rakennuksessa.

Ihanaa kevättä ja mukavaa tulevaa purjehduskautta 2026 kaikille Kotkan Pursiseuran jäsenille!

Eeva Muuriaisniemi